

Polityka Surowcowa Państwa 2050 – realizacja założeń uchwały Rady Ministrów

Piotr S. Dziadzio¹

State Raw Materials Policy 2050 – implementation of the Council of Ministers' resolution. Prz. Geol., 70: 563–565.

Abstract. Free, unrestricted access to raw materials is fundamental to the proper functioning of any economy. It should be in the interest of every country to ensure access to raw materials that are needed in the present but will also be needed in the future, particularly taking into account economic, social and also political changes that are taking place or are possible, with different dynamics. In order to meet such needs, it is necessary to have a strategy indicating concrete actions whose implementation will achieve the goal of ensuring raw material security, even in the decades to come. State Raw Materials Policy 2050 (PSP2050), adopted on March 1, 2022, is a very important document, not only from the point of view of the country's raw materials security, but also for ensuring the country's energy security. The document describes the actions to be taken for raw material security and considers the concrete implementation work already done. Simultaneously with the work on PSP2050, other activities were being prepared and executed, including legislation to enable its effective implementation.

concrete implementation work already done. Simultaneously with the work on PSP2050, other activities were being prepared and executed, including legislation to enable its effective implementation.

Keywords: State Raw Materials Policy 2050, raw materials security, access to raw materials

Fundamentem właściwego funkcjonowania gospodarki każdego państwa jest adekwatny do potrzeb dostęp do surowców mineralnych. W wielu krajach są czynione zatem starania na rzecz zapewnienia odpowiedniej ich podaży. W celu skoordynowania tych wysiłków konieczne jest opracowanie wieloletniej strategii działań. W Polsce 1.03.2022 r. Rada Ministrów przyjęła nowo opracowaną *Politykę Surowcową Państwa 2050* (PSP2050; Uchwała, 2022). Jest to bardzo ważny dokument, określający działania, jakie należy podjąć w celu zapewnienia bezpieczeństwa surowcowego i energetycznego naszego kraju. Został on wskazany jako jeden z projektów *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w obszarze Środowisko* (Uchwała, 2017).

Realizowane w ramach PSP2050 stałe poszerzanie bazy zasobowej kopaliny do produkcji surowców (w tym surowców energetycznych), jak również intensyfikacja poszukiwania, rozpoznawania i zagospodarowania systemów geotermalnych (w tym ciepła Ziemi), właściwe zmiany prawa oraz skuteczna i kompleksowa ochrona złóż kopaliny stanowią także kluczowy element realizacji założeń *Polityki energetycznej Polski do 2040 r.* (PEP2040; Obwieszczenie, 2021; Założenia, 2022).

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA POLITYKI SUROWCOWEJ PAŃSTWA

Głównym celem PSP2050 jest zapewnienie przedsiębiorcom dostępu do niezbędnych surowców mineralnych (krajowych oraz importowanych), zarówno współcześnie, jak i w liczącej dekady przyszłości, z uwzględnieniem postępujących w czasie zmian gospodarczych, społecznych, a także politycznych. Kierunki działań zmierzających do

osiągnięcia tego celu wyznaczają określone w PSP2050 następujące cele szczegółowe:

1. Zapewnienie dostępu do surowców ze złóż kopaliny (CS1);
2. Poszukiwanie, rozpoznawanie oraz dokumentowanie złóż kopaliny (CS2);
3. Zapewnienie sprzyjających warunków prawnych obecnym i przyszłym inwestorom oraz rozwój i unowocześnienie branży geologiczno-górnictwa (CS3);
4. Ochrona złóż kopaliny (CS4);
5. Współpraca międzynarodowa w zakresie zabezpieczenia dostępu do surowców (CS5);
6. Pozyskiwanie surowców ze złóż antropogenicznych oraz wspieranie rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym (CS6);
7. Zapewnienie spójności strategii realizowanych przez spółki o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa oraz spółki realizujące misję publiczną z działaniami głównego geologa kraju pełniącego funkcję pełnomocnika rządu do spraw polityki surowcowej państwa (CS7);
8. Upowszechnianie wiedzy (CS8).

REALIZACJA POLITYKI SUROWCOWEJ PAŃSTWA

Niektóre działania istotne dla prowadzenia polityki surowcowej państwa zaczęto realizować jeszcze przed ukończeniem prac nad dokumentem. Opracowano na przykład metodykę wyznaczania surowców strategicznych oraz krytycznych dla krajowej gospodarki i stosując ją, przygotowano listy tych surowców. Utworzono także listę kopaliny do produkcji surowców strategicznych, które

¹ Podsekretarz stanu, Główny Geolog Kraju, Pełnomocnik Rządu ds. Polityki Surowcowej Państwa, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa

występują w Polsce (CS1) i określono krajowe zapotrzebowanie na surowce w roku 2025, 2030, 2040 i 2050. Analizie poddano 100 surowców mineralnych, uwzględniając wszystkie ich grupy, w tym surowce energetyczne, metaliczne, chemiczne i skalne (CS1). Realizacja tych działań była konieczna i niezwykle istotna, ponieważ to lista surowców wytypowanych jako krytyczne i strategiczne dla gospodarki państwa uściśla i precyzuje główny cel PSP2050, definiowany jako zapewnienie bezpieczeństwa surowcowego, ukierunkowując działania na rzecz zapewnienia dostępu do tych właśnie surowców, jak również surowców krytycznych dla Unii Europejskiej.

Należy podkreślić, że klasyfikowanie surowców do grupy strategicznych lub krytycznych dla polskiej gospodarki nie polegało na automatycznym włączeniu do nich surowców krytycznych dla Unii Europejskiej, lecz prowadzone było tak, aby grupy tych surowców odpowiadały gałęziom przemysłu w Polsce. Mając na względzie fakt, że rynek surowców mineralnych cechuje się dużą dynamiką, w PSP2050 przyjęto, iż w określonych przedziałach czasowych będzie dokonywana aktualizacja listy surowców strategicznych i krytycznych dla krajowej gospodarki. Również dane o zapotrzebowaniu na surowce będą aktualizowane.

Główny Geolog Kraju, na podstawie danych Bilansu Perspektywicznych Zasobów Kopalni Polski (CS1; Bilans, 2020), zaczął umieszczać w planie prac państwowej służby geologicznej zadania z zakresu dokumentowania złóż kopalni najważniejszych dla krajowej gospodarki (CS2). W ten sposób jest realizowane jedno z głównych założeń PSP2050, a mianowicie intensyfikacja działań państwowej służby geologicznej w obszarze dokumentowania nowych złóż kopalni. Ideą takiego działania jest stałe poszerzanie bazy zasobowej. Informacje o udokumentowanych złożach surowców mineralnych będą na bieżąco wprowadzane do dokumentów planistycznych, dzięki czemu możliwa będzie ochrona obszarów złożowych przed zabudową.

Państwowa służba geologiczna (PSG), której funkcję pełni Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB), uwzględniając prognozy zapotrzebowania krajowej gospodarki na surowce mineralne, opracowała 5-letni plan dokumentowania w kategorii D obszarów prognostycznych złóż kopalni służących do produkcji surowców najważniejszych dla gospodarki. W planie tym określono m.in. priorytety poszukiwawczo-dokumentacyjne (CS2).

Wstępnie udokumentowane złoża kopalni mogą się stać zachętą dla sektora wydobywczego do podnoszenia kategorii ich rozpoznania, prowadząc docelowo do ich wydobywania ze złóż (np. fosforytów lub REE – w rejonie Gór Świętokrzyskich). Plany prac państwowej służby geologicznej na kolejne lata będą sukcesywnie wzbogacane o nowe zadania, ukierunkowane na dokumentowanie złóż wskazanych jako strategiczne i krytyczne dla krajowej gospodarki, ale także na rozpoznawanie anomalii geofizycznych w bloku przedsudeckim lub na platformie prekambryjskiej (Plan, 2021).

Bezpieczeństwo surowcowe państwa zależy również od prowadzenia skutecznej ochrony złóż kopalni, głównie przed zabudową obszarów złożowych. Podejmowane obecnie działania, mające na celu wzmocnienie ochrony złóż kopalni, są realizowane poprzez proponowanie zmian legislacyjnych w projekcie ustawy o zmianie ustawy – *Pr-*

wo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw (CS3, CS4; Projekt, 2021). Wśród najistotniejszych propozycji, które realnie wpłyną na wzmocnienie ochrony złóż, należy wymienić:

- ❑ wprowadzenie definicji złoża strategicznego;
- ❑ utworzenie wykazu złóż strategicznych;
- ❑ wprowadzenie procedury umożliwiającej uznawanie (w drodze decyzji administracyjnej) złóż kopalni spełniających określone kryteria ustawowe za złoża strategiczne w całości lub w części;
- ❑ wprowadzenie nakazu ujawniania przez gminy złóż kopalni w studiach i planach miejscowych w ściśle określonych terminach;
- ❑ wzmocnienie oddziaływania zarządzenia zastępczego wojewody poprzez umożliwienie wojewodzie ujawniania udokumentowanych złóż w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (a nie tylko w studium – jak jest obecnie) w przypadku nieujawniania złoża kopaliny przez zobowiązaną do tego gminę;
- ❑ wprowadzenie obowiązku uzgadniania z organem administracji geologicznej projektów studiów i planów miejscowych na terenach, na których znajdują się złoża kopalni objęte własnością górnictwem oraz złoża strategiczne (w miejsce dotychczasowego niewiążącego opiniowania).

Dążąc do maksymalizacji udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w miksie energetycznym (z uwzględnieniem konieczności zapewnienia bezpieczeństwa surowcowego, ochrony złóż kopalni oraz potrzeby rozwoju samorządów terytorialnych), w projekcie ustawy o zmianie ustawy – *Prawo geologiczne i górnicze* oraz niektórych innych ustaw zaproponowano wyłączenie, w szczególnych przypadkach, ograniczenia zagospodarowania powierzchni nieruchomości znajdujących się ponad złożem w celach usytuowania instalacji OZE (CS4). Przepisy takie pozwolą zagospodarować obszary znajdujące się ponad złożami kopalni na cele inne niż mieszkaniowe, wykluczając tym samym niekorzystne skutki związane z ewentualnym podjęciem działalności wydobywczej. Zamontowana ponad złożem instalacja OZE, która ze względów technicznych ma ograniczony termin użytkowania, może stanowić formę tymczasowego zabezpieczenia tych złóż przed dynamicznie postępującym przejmowaniem obszarów pod budownictwo mieszkaniowe.

Główny Geolog Kraju, przygotowując stosowne rozwiązania prawne odnośnie wprowadzenia ustawowej kategorii złóż strategicznych, zlecił państwowej służbie geologicznej wypracowanie metodyki kwalifikowania złóż kopalni do kategorii o znaczeniu strategicznym dla gospodarki krajowej i regionalnej w celu objęcia ich szczególną ochroną. Realizacja tego zadania wesprze postępowania administracyjne prowadzone na rzecz uznawania złóż za strategiczne (CS4).

Zdecydowana większość surowców strategicznych oraz krytycznych dla polskiej gospodarki w dużej mierze lub w całości pochodzi z importu, w związku z tym niezwykle istotne jest dążenie do tworzenia właściwych ram współpracy oraz partnerstwa surowcowego, przede wszystkim z krajami, które posiadają pożądane przez Polaków surowce. W ramach tych działań zapoczątkowano już współpracę pomiędzy służbami geologicznymi Polski i innych krajów. Współpraca w tej dziedzinie będzie rozwijana.

Kluczem do zapewnienia bezpieczeństwa surowcowego jest nie tylko racjonalne korzystanie z dostępnych złóż kopalin, ale również efektywne gospodarowanie odpadami (gromadzonymi w obiektach unieszkodliwiania), które są substancjami o właściwościach zbliżonych do surowców mineralnych. W określonych przypadkach obiekty gromadzące takie odpady mogą być uznane za złoża antropogeniczne. Również w tym obszarze aktywnie działa PSG, inwentaryzując składowiska odpadów wydobywczych i oceniając możliwości ich wykorzystania. Efektem tych działań jest ogólnodostępna geobaza *Haldy* (CS6) – zawierająca dane o mineralnych surowcach odpadowych, zgromadzonych na starych hałdach, składowiskach przemysłowych i w osadnikach poeksploatacyjnych.

Z zamiarem zwiększenia polskich zasobów surowców mineralnych jest prowadzona współpraca międzynarodowa – na przykład Państwowy Instytut Geologiczny – PIB w dniu 21.07.2022 r. podpisał umowę w sprawie udziału w rejsie badawczym po Oceanie Atlantyckim. Celem wyprawy jest eksploracja obszaru grzbietu śródatlantyckiego (10 000 km²) oraz poszukiwanie i rozpoznawanie głębokomorskich nagromadzeń siarczków polimetalicznych (CS5). Wstępna umowa w tej sprawie została zawarta w 2018 r. między rządem RP, reprezentowanym przez ministra środowiska, a Międzynarodową Organizacją Dna Morskiego (MODM).

Uwzględniając istotną rolę, jaką w transformacji energetycznej Polski może odegrać geotermia, prawie równocześnie z PSP2050 opracowano w Ministerstwie Klimatu i Środowiska *Wieloletni Program Rozwoju Wykorzystania Zasobów Geotermalnych w Polsce*, czyli tzw. *Mapę drogową rozwoju geotermii w Polsce* (Wieloletni Program, 2021).

Ministerstwo Klimatu i Środowiska podjęło również działania zmierzające do utworzenia otoczenia prawnego sprzyjającego rozwojowi nowych technologii, m.in. w obszarze składowania CO₂ i obecnie są przygotowywane stosowne zmiany legislacyjne w tym zakresie (Projekt, 2021). Do prac nad technicznymi możliwościami geologicznego składowania CO₂ (CS2, CS3) minister klimatu i środowiska powołał oddzielny zespół (Zarządzenie, 2021).

Realizacja wszystkich działań powierzonych państwowej służbie geologicznej wymaga właściwej organizacji PIG-PIB, który pełni jej funkcję. Z tego też względu w 2020 r. przygotowano i przyjęto *Strategię rozwoju Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego do roku 2026 z perspektywą do roku 2030* (Strategia, 2020). Strategię tę oparto na trzech filarach, którymi są: energia, surowce i środowisko. Będą one kształtować transformację instytutu w najbliższych latach.

Planowane kierunki rozwoju w zakresie gospodarki surowcami mineralnymi wskazano również w innych krajowych dokumentach strategicznych, np. takich jak: *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)* (Uchwała, 2017), *Polityka Surowcowa Państwa 2050* (Uchwała, 2022), *Polityka energetyczna Polski do roku 2040* (Obwieszczenie, 2021),

Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej (Uchwała, 2019).

PODSUMOWANIE

Ministerstwo Klimatu i Środowiska wraz z pełnomocnikiem rządu ds. polityki surowcowej państwa prowadziło w latach 2019–2022 skoordynowane działania mające na celu opracowanie i wdrożenie *Polityki Surowcowej Państwa 2050*, obejmowały one m.in.: sporządzenie tego dokumentu, wyznaczenie projektów badawczych realizowanych przez PSG, zmiany legislacyjne i aktualizację innych dokumentów, np. planów wykorzystania szeroko rozumianego ciepła Ziemi w ciepłownictwie i energetyce oraz strategii PIG-PIB, a także prace w zakresie koordynacji nowego obszaru działalności gospodarczej, jakim jest geologiczne składowanie CO₂. Dotychczas w niepełnym wymiarze zrealizowano już cele szczegółowe PSP2050: CS1, CS2, CS3, CS4, CS5, CS6 oraz CS7. Rozpoczęto także realizację celu CS8, przygotowując materiały promocyjne i informacyjne.

Przekazuję podziękowania wszystkim osobom zaangażowanym w przygotowanie i realizację założeń PSP2050 oraz mapy drogowej rozwoju geotermii w Polsce. Dziękuję również wszystkim biorącym udział w realizacji innych ważnych zadań, takich jak na przykład przygotowanie i aktualizacja planu pracy PSG, przygotowanie strategii rozwoju Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego, które to wykonałem do napisania niniejszego artykułu, a tym samym wsparcie działań Pełnomocnika Rządu ds. Polityki Surowcowej Państwa.

LITERATURA

- BILANS perspektywicznych zasobów kopalin Polski wg stanu na 31.12.2018 r. Państw. Inst. Geol.-PIB, 2020.
- GEOBAZA Hałdy – <https://cbdgportal.pgi.gov.pl/haldy/>
- OBWIESZCZENIE Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie Polityki energetycznej państwa do 2040 r. M.P. 2021 r. poz. 264.
- PLAN Prac Państwowej Służby Geologicznej przewidzianych do realizacji w 2021 roku i latach następnych, 2021; <https://www.gov.pl/web/klimat/plany-pracy-psg>
- PROJEKT ustawy o zmianie ustawy – *Prawo geologiczne i górnicze* oraz niektórych innych ustaw (nr wpisu projektu do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów: UD 280); <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12352656/katalog/12824006#12824006>
- STRATEGIA rozwoju Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego do roku 2026 z perspektywą do roku 2030, 2020; <https://www.pgi.gov.pl/o-instytucie-geologicznym/strategia.html>
- UCHWAŁA nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”. M.P. 2017 r. poz. 260.
- UCHWAŁA nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia „Polityki ekologicznej państwa 2030 – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej”. M.P. 2019 r. poz. 749.
- UCHWAŁA nr 39 Rady Ministrów z dnia 1 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Surowcowej Państwa”. M.P. 2022 poz. 371.
- WIELOLETNI Program Rozwoju Wykorzystania Zasobów Geotermalnych w Polsce. Min. Środ., 2021; <https://www.gov.pl/web/klimat/mapa-drogowa-rozwoju-geotermii-w-polsce>
- ZAŁOŻENIA do aktualizacji Polityki energetycznej Polski do 2040 r.; <https://www.gov.pl/web/klimat/zalozenia-do-aktualizacji-polityki-energetycznej-polski-do-2040-r>
- ZARZĄDZENIE Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 25 sierpnia 2021 r. w sprawie powołania zespołu do spraw rozwoju technologii wychwytu, składowania i wykorzystania CO₂. Dz. Urz. MKiŚ 2021 poz. 71.